Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PRIIT PIKAMÄE IŠVADA,
pateikta 2022 m. birželio 9 d.[1]

Byla C-203/21

Baudžiamoji byla
prieš
DELTA STROY 2003

(*Okrazhen sad – Burgas* (Burgaso apygardos teismas, Bulgarija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose – Pamatinis sprendimas 2005/212/TVR – Taikymas – Piniginės baudos skyrimas juridiniam asmeniui už mokestinių skolų nesumokėjimą – Baudžiamojo pobūdžio sankcija – Nusikalstamos veikos inkriminavimo juridiniam asmeniui prezumpcija – Nusikalstamos veikos padarymo prezumpcija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija – 47–49 straipsniai – Teisėtumo ir nusikalstamos veikos bei bausmės proporcingumo principas – Nekaltumo prezumpcija – Teisė į gynybą – Proporcingumas“

1. Profesorius P. Wachsmann, atsakydamas į savo pranešimo pradžioje iškeltą klausimą, ar juridiniai asmenys gali turėti pagrindinių teisių, pateikė tokį paprastą ir aiškų atsakymą: „Kodėl gi ne, jei to norima?“[2]. Išnagrinėjus pagrindinių teisių klausimus nagrinėjančių Europos teisėjų, nesvarbu, ar posėdžiaujančių Strasbūre, ar Liuksemburge, suformuotą jurisprudenciją, matyti, kad būtent tokia buvo jų valia, nes teisėjai, teisės aktuose šiuo klausimu beveik nesant nuostatų[3], visas pasekmes kildina iš juridinių subjektų teisinio subjektiškumo, taigi ir jų gebėjimo turėti teisių ir pareigų[4].

2. Ši išvada yra labai svarbi, nes valstybių narių teisės aktuose paprastai pripažįstamas juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės principas arba, kaip pagrindinėje byloje, numatoma teismo galimybė skirti tokiems asmenims baudžiamojo pobūdžio administracinę sankciją, grindžiamą dviguba prezumpcija, t. y. nusikalstamos veikos, kurią, kaip preziumuojama, padarė juridinio asmens atstovas, inkriminavimo šiam juridiniam asmeniui prezumpcija. Ši byla įdomi tuo, kad

1 Originalo kalba: prancūzų.

2 Wachsmann, P., „Droits fondamentaux et personnes morales“, *Vers la reconnaissance de droits fondamentaux aux États membres de l'Union européenne? Réflexions à partir des notions d'identité et de solidarité*, Bruxelles, Bruylant, 2010, p. 225–235.

3 Juridinių asmenų teisė į nuosavybę patvirtinta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) Pirmojo papildomo protokolo 1 straipsnyje, pagal kurį „kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe“. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – Chartija) aiški nuoroda į juridinius asmenis daroma tik jos 42–44 straipsniuose, kuriais jiems suteikiamos teisės, būtent teisė susipažinti su dokumentais, teisė kreiptis į ombudsmeną ir teisė pateikti peticiją Europos Parlamentui.

4 Kiek tai susiję su svarbiausiais Teisingumo Teismo sprendimais, žr. 1970 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Internationale Handelsgesellschaft* (11/70, EU:C:1970:114) ir 1974 m. gegužės 14 d. Sprendimą *Nold / Komisija* (4/73, EU:C:1974:51).

joje Teisingumo Teismas turi išnagrinėti tokių teisės aktų suderinamumą su veiksmingos teisminės gynybos, nekaltumo prezumpcijos ir bausmių individualizavimo principais, įtvirtintais atitinkamai Chartijos 47–49 straipsniuose.

I. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

3. Šioje byloje reikšmingi yra Chartijos 47–49 straipsniai.

B. Bulgarijos teisė

4. *Zakon za administrativnite narushenya i nakazanya* (Įstatymas dėl administracinių pažeidimų ir nuobaudų) (paskelbtas DV, Nr. 92, 1969 m. lapkričio 28 d.; 2020 m. vasario 14 d. redakcija, taikytina pagrindinėje byloje nagrinėjamam ginčui, toliau – ZANN) 83 straipsnyje, esančiame šio įstatymo 4 skyriuje, nustatyta:

„4 skyrius

Juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams skiriamos baudžiamojo pobūdžio administracinės sankcijos.

83 straipsnis. (1) <…> Atitinkamame įstatyme, dekrete, Ministrų Tarybos nutarime ar savivaldybės įsakyme numatytais atvejais juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams už įsipareigojimų valstybei ar savivaldybei nevykdymą vykdant savo veiklą gali būti skiriama piniginė bauda.

<…>

83a straipsnis. <…> (1) Juridiniam asmeniui, kuris praturtėjo arba gali praturtėti iš nusikalstamos veikos, numatytos Baudžiamojo kodekso 255 <…> straipsnyje, taip pat iš bet kokios nusikalstamos veikos, padarytos organizuotos nusikalstamos grupės nurodymu arba vykdant jos sprendimą, kurią padarė:

1. asmuo, turintis teisę priimti sprendimus juridinio asmens vardu,

2. asmuo, atstovaujantis juridiniam asmeniui,

3. asmuo, išrinktas į juridinio asmens kontrolės ar priežiūros organą, arba

4. <…> darbuotojas arba tarnautojas, kuriam juridinis asmuo pavedė atlikti tam tikrą užduotį, jeigu už atliekant šią užduotį arba dėl šios užduoties padarytą nusikalstamą veiką skiriama iki 1 000 000 BGN, bet ne mažesnė kaip gautos naudos dydžio piniginė bauda, jei gauta nauda yra turtinio pobūdžio <…>

<…>.

(4) <…> Piniginė bauda skiriama neatsižvelgiant į tai, ar asmenys, dalyvavę darant 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką, iš tikrųjų traukiami baudžiamojon atsakomybėn.

(5) <…> Tiesioginė ar netiesioginė nauda, kurią juridinis asmuo gavo iš šio straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos, paimama valstybės naudai, jeigu ji neturi būti grąžinta arba atlyginta, arba paimta Baudžiamojo kodekso nustatyta tvarka. Jei daiktas ar turtas, kuris yra nusikalstamos veikos dalykas, dingo arba buvo perleistas, priteisiama suma, atitinkanti jo vertę levais (BGN).

<…>

83b straipsnis. <…> 83a straipsnyje nurodytas procesas pradedamas motyvuotu prokuroro, kompetentingo tirti bylą ar atitinkamos nusikalstamos veikos bylos medžiagą, siūlymu juridinio asmens buveinės vietos *Okrazhen sad* (apygardos teismas, Bulgarija), o 83a straipsnio 2 dalyje nurodytais atvejais – *Sofiyski gradski sad* (Sofijos miesto teismas, Bulgarija):

1. <…> Pateikus teismui kaltinamąjį aktą, nutarimą, kuriuo siūloma atleisti nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ir skirti jam administracinę sankciją, arba susitarimą dėl bausmės,

<…>

(2) Siūlyme turi būti:

1. aprašyta nusikalstama veika, nurodytos jos padarymo aplinkybės ir paaiškintas tiesioginis nusikalstamos veikos ir juridinio asmens gautos naudos ryšys;

2. nurodytas naudos pobūdis ir dydis;

<…>

5. nurodyti asmenų, kaltinamų nusikalstamos veikos padarymu arba nuteistų už ją, asmens duomenys;

6. pateiktas rašytinių dokumentų, patvirtinančių 1 ir 2 punktuose nurodytas aplinkybes, aprašas arba jų patvirtintos kopijos;

7. pateiktas asmenų, kuriems reikia įteikti šaukimus į teismą, sąrašas;

<…>

83d straipsnis. <…>

<…>

(2) Teismas, kurį sudaro vienas teisėjas, nagrinėja siūlymą viešame teismo posėdyje, kuriame dalyvauja prokuroras ir į kurį šaukiamas juridinis asmuo.

(3) Tinkamai šaukimą į teismą gavusio juridinio asmens atstovo neatvykimas nėra kliūtis nagrinėti bylą.

(4) Teismas renka įrodymus savo iniciatyva arba šalių prašymu.

(5) Teismas nagrinėja bylą ir, remdamasis surinktais įrodymais, įvertina:

1. ar atitinkamas juridinis asmuo gavo neteisėtos naudos,

2. ar yra ryšys tarp nusikalstamą veiką padariusio asmens ir juridinio asmens,

3. ar yra ryšys tarp nusikalstamos veikos ir juridinio asmens gautos naudos,

4. koks yra naudos pobūdis ir dydis ir, ar ji yra turtinė.

(6) Teismas priima sprendimą:

1. skirti piniginę baudą, [arba]

2. neskirti piniginės baudos.

<…>

83e straipsnis. <…> (1) Dėl pagal 83d straipsnio 6 dalį priimto *Okrazhen sad* (apygardos teismas) sprendimo per 14 dienų nuo jo paskelbimo šalims *Apelativen sad* (apeliacinis teismas, Bulgarija) gali būti paduotas [nubausto asmens] apeliacinis skundas arba [prokuroro] protestas.

<…>

83f straipsnis. <…> (1) *Okrazhen sad* (apygardos teismas) arba *Apelativen sad* (apeliacinis teismas) priimto ir įsiteisėjusio sprendimo procesas gali būti atnaujintas, jeigu:

1. įsiteisėjusiu sprendimu ar nuosprendžiu nustatoma, kad tam tikri rašytiniai įrodymai, kuriais remiantis buvo priimtas sprendimas, yra netikri arba juose pateikta klaidinga informacija,

2. įsiteisėjusiu sprendimu ar nuosprendžiu nustatoma, kad teisėjas, prokuroras, proceso šalis ar byloje dalyvavęs asmuo padarė nusikalstamą veiką, susijusią su jų dalyvavimu procese,

3. įsiteisėjus sprendimui skirti juridiniam asmeniui piniginę baudą, 83a straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose nurodytas asmuo buvo išteisintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu arba prokuroras nutraukė sustabdytą ikiteisminį tyrimą Baudžiamojo proceso kodekso 24 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytais atvejais,

4. įsiteisėjus sprendimui, paaiškėja aplinkybės ir įrodymai, kurie nebuvo žinomi šaliai ir teismui ir kurie turi esminės reikšmės bylai,

5. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) sprendimu konstatuotas [EŽTK] pažeidimas, turintis didelės reikšmės bylai,

6. vykstant procesui padarytas esminis procesinių taisyklių pažeidimas.

(2) Prašymas atnaujinti procesą gali būti pateiktas per šešis mėnesius nuo sužinojimo apie tam įtakos turinčią aplinkybę, o 1 dalies 6 punkte nurodytais atvejais – nuo *Okrazhen sad* (apygardos teismas) arba *Apelativen sad* (apeliacinis teismas) sprendimo įsiteisėjimo.

(3) Prašymas atnaujinti procesą nesustabdo įsiteisėjusio sprendimo vykdymo, nebent teismas nuspręstų kitaip.

(4) Prašymą atnaujinti procesą gali pateikti:

1. apygardos prokuratūros prokuroras,

2. juridinis asmuo, kuriam skirta piniginė bauda.

<…>

(7) Byla nagrinėjama viešame teismo posėdyje, dalyvaujant prokurorui. Juridinis asmuo taip pat kviečiamas į posėdį.

(8) Jei *Apelativen sad* (apeliacinis teismas) mano, kad prašymas yra pagrįstas, jis panaikina sprendimą ir grąžina bylą nagrinėti iš naujo, nurodydamas procesinį veiksmą, nuo kurio reikia atnaujinti nagrinėjimą.

83g straipsnis. 83b ir 83d–83f straipsniuose nereglamentuotiems klausimams taikomos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos.“

5. Bulgarijos *Nakazatelen kodeks* (Baudžiamasis kodeksas, toliau – Baudžiamasis kodeksas) 255 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„(1) Tas, kas siekdamas išvengti didelių mokesčių skolų apskaičiavimo ar sumokėjimo:

<…>

2. nurodo savo deklaracijoje melagingus arba neteisingus duomenis,

3. neišrašo sąskaitos faktūros arba kito apskaitos dokumento,

<…>

baudžiamas laisvės atėmimu nuo vienerių iki šešerių metų ir bauda iki 2 000 BGN.

II. Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

6. ZK vadovauja ir atstovauja Burgase (Bulgarija) įsteigtai bendrovei *Delta Stroy 2003* EOOD (toliau – *Delta Stroy*). 2019 m. rugpjūčio 5 d. ZK buvo apkaltinta įvykdžiusi tęstinę nusikalstamą veiką, kai vengė didelių mokesčių skolų, kurių bendra suma siekia 11 388,98 BGN (apie 5 808,38 EUR), apskaičiavimo ir sumokėjimo; ši suma atitinka pagal Bulgarijos PVM įstatymą mokėtiną PVM už tris mokestinius laikotarpius, t. y. už 2009 m. kovo, balandžio ir liepos mėn. Ši nusikal-

stama veika numatyta Baudžiamojo kodekso 255 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose. Šiuo metu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, t. y. *Okrazhen sad – Burgas* (Burgaso apygardos teismas, Bulgarija), kaip pirmoji instancija, nagrinėja ZK baudžiamąją bylą.

7. 2020 m. gruodžio 9 d. prokuroras per atskirą procesą tame pačiame teisme pasiūlė skirti bendrovei *Delta Stroy* piniginę baudą pagal ZANN 83a ir paskesnius straipsnius, motyvuodamas tuo, kad ji gavo turtinės naudos iš ZK padarytos nusikalstamos veikos, numatytos Baudžiamojo kodekso 255 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose. Prie šio siūlymo buvo pridėtas dėl ZK surašytas kaltinamasis aktas.

8. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl procedūros, numatytos ZANN 83a ir paskesniuose straipsniuose, pagal kurią jis gali skirti juridiniam asmeniui piniginę baudą už nusikalstamą veiką, dėl kurios tuo pačiu vyksta dar galutinai nepasibaigęs baudžiamasis procesas, pradėtas dėl jam atstovaujančio fizinio asmens, atitikties Pamatiniam sprendimui 2005/212/TVR[5] ir Chartijos 49 straipsnyje įtvirtintam *nullum crimen, nulla poena sine lege* principui, kuris turi būti aiškinamas atsižvelgiant į EŽTT jurisprudenciją dėl EŽTK 7 straipsnio.

9. Pirma, šis teismas mano, jog tai, kad juridiniam asmeniui už padarytą nusikalstamą veiką skiriama piniginė bauda, kurios dydis atitinka naudą, kurią šis asmuo gavo ar būtų galėjęs gauti iš nusikalstamos veikos, atitinka Pamatinio sprendimo 2005/212 2 straipsnio 1 dalyje numatytą visų ar dalies iš nusikalstamos veikos gautų pajamų konfiskavimą. Iš tiesų pagrindinėje byloje aptariamo proceso tikslas – skirti juridiniam asmeniui bausmę, t. y. „piniginę baudą“ už konkrečią jo atstovo padarytą nusikalstamą veiką. Be to, kadangi kalbama apie turto paėmimą visam laikui (konfiskavimą), kurį už padarytą nusikalstamą veiką skiria baudžiamąsias bylas nagrinėjantis teismas, o ZANN 83g straipsnyje daroma nuoroda į Baudžiamojo proceso kodeksą, šis procesas turi visus „baudžiamojo“, o ne „civilinio“ proceso požymius.

10. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad Chartijos 49 straipsnyje įtvirtintas *nullum crimen, nulla poena sine lege* principas, pagal kurį draudžiama skirti sankciją, kol nenustatytas nusikalstamos veikos padarymo faktas. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad pirminis klausimas, ar padaryta nusikalstama veika, nėra įtrauktas į visų aplinkybių, kurias baudžiamąsias bylas nagrinėjantis teismas turi įvertinti pagal ZANN 83d straipsnio 5 dalį, sąrašą. Praktiškai nagrinėjamame procese suteikta galimybė skirti bendrovei sankciją remiantis tik kaltinime, pareikštame dėl konkrečios bendrovės vadovo ir atstovo padarytos nusikalstamos veikos, kurios padarymas nėra konstatuotas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu, kaip to buvo reikalaujama pagal ankstesnius teisės aktus, nurodytomis aplinkybėmis.

11. Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad šioje byloje nagrinėjamas klausimas yra labai svarbus Pamatinio sprendimo 2006/783/TVR[6] kontekste, nes pagal nacionalinės teisės aktus leidžiama skirti piniginę baudą juridiniam asmeniui, kuris neturi buveinės Bulgarijos Respublikos teritorijoje.

[5] 2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR, dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo (OL L 68, 2005 3 15, p. 49).

[6] 2006 m. spalio 6 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl tarpusavio pripažinimo principo taikymo nutarimams konfiskuoti (OL L 328, 2006, p. 59).

12. Šiomis aplinkybėmis *Okrazhen sad – Burgas* (Burgaso apygardos teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Pamatinio sprendimo [2005/212] 4 ir 5 straipsniai ir [Chartijos] 49 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos leidžiama valstybės narės teisės norma, pagal kurią nacionalinis teismas tokioje byloje, kaip pagrindinė, gali skirti juridiniam asmeniui sankciją už konkrečią nusikalstamą veiką, kai dar nėra konstatuota, kad ta veika buvo padaryta, nes ji yra neužbaigto vienu metu vykstančio baudžiamojo proceso dalykas?

2. Ar Pamatinio sprendimo [2005/212] 4 ir 5 straipsniai ir [Chartijos] 49 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos leidžiama valstybės narės teisės norma, pagal kurią nacionalinis teismas tokioje byloje, kaip pagrindinė, gali skirti juridiniam asmeniui už konkrečią nusikalstamą veiką sankciją, nustatydamas, kad šios sankcijos dydis atitinka naudos, kuri galėtų būti gauta iš konkrečios nusikalstamos veikos, kurios padarymas dar nekonstatuotas, nes ji yra neužbaigto vienu metu vykstančio baudžiamojo proceso dalykas, dydį?“

III. Procesas Teisingumo Teisme

13. Europos Komisija pateikė rašytines pastabas.

IV. Analizė

A. Dėl teisinio pagrindo

14. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė prejudicinius klausimus dėl Pamatinio sprendimo 2005/212 4 ir 5 straipsnių, susijusių su teisių gynimo priemonėmis ir pagarba nukentėjusių asmenų pagrindinėms teisėms, išaiškinimo, remdamasis tuo, kad šis teisės aktas taikytinas pagrindinėje byloje, o Komisija su tuo nesutinka. Kadangi kyla sunkumų taikant Pamatinio sprendimo 2005/212 nuostatas, reikia patikrinti, ar tokia situacija, kokia aprašyta sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, patenka į šio teisės akto taikymo sritį[7].

1. Dėl Pamatinio sprendimo 2005/212/EB taikymo

15. Pirmiausia reikia pažymėti, kad Direktyva 2014/42/ES[8] iš dalies pakeitė Pamatinį sprendimą 2005/212, kuriame, kaip ir šioje direktyvoje, reglamentuojamas nusikaltimo priemonių ir pajamų iš jo konfiskavimas. Iš tiesų šios direktyvos 9 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad ja siekiama iš dalies pakeisti ir išplėsti, be kita ko, šio pamatinio sprendimo nuostatas. Kalbant konkrečiau, iš Direktyvos 2014/42 14 straipsnio 1 dalies matyti, kad šia direktyva valstybėms narėms, kurioms ji yra privaloma, buvo pakeistos tik Pamatinio sprendimo 2005/212 1 straipsnio pirmosios keturios įtraukos ir 3 straipsnis, todėl šio pamatinio sprendimo 2, 4 ir 5 straipsniai liko galioti ir priėmus šią direktyvą[9].

[7] Šiuo klausimu žr. 2014 m. gruodžio 18 d. Sprendimą *McCarthy ir kt.* (C-202/13, EU:C:2014:2450, 30 punktas), 2018 m. liepos 25 d. Sprendimą *Alheto* (C-585/16, EU:C:2018:584, 67 punktas), taip pat 2020 m. kovo 12 d. Sprendimą *VW (Teisė turėti advokatą neatvykimo į teismą atveju)* (C-659/18, EU:C:2020:201, 22 ir 23 punktai).

[8] 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų įšaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje (OL L 127, 2014, p. 39).

[9] 2021 m. sausio 14 d. Sprendimas *Okrazhna prokuratura – Haskovo ir Apelativna prokuratura – Plovdiv* (C-393/19, EU:C:2021:8, 37 punktas).

16. Pamatinio sprendimo 2005/212 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad „[k]iekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių, kad galėtų konfiskuoti visas arba dalį nusikaltimo priemonių ir lėšų, įgytų iš nusikaltimų, už kuriuos baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip vien[iems] metams, arba turtą, kurio vertė atitinka tokias lėšas“. Šiuo atveju pagal Baudžiamojo kodekso 255 straipsnio 1 dalį už pagrindinėje byloje nagrinėjamą nusikalstamą veiką, būtent vengimą apskaičiuoti ir sumokėti mokesčių skolas, baudžiama laisvės atėmimu nuo vienų iki šešerių metų ir bauda.

17. Kiek tai susiję su sąvokos „konfiskavimas“ apibrėžtimi, reikia remtis, kaip nurodyta šios išvados 15 punkte, Direktyvos 2014/42 2 straipsnio 4 punkto nuostatomis, neatsižvelgiant į tai, kad ši direktyva netaikytina *ratione materiae* šioje byloje pagal jos 3 straipsnį, kuriame išvardytos atitinkamos nusikalstamos veikos. Sąvoka „konfiskavimas“ suprantama kaip „dėl nusikalstamos veikos teismo paskirtas galutinis turto paėmimas“, t. y. galutinis nuosavybės teisės į jį netekimas [10].

18. Be to, pagal Direktyvos 2014/42 2 straipsnio 1 ir 2 punktus „pajamos“ – tai bet kokia iš nusikalstamos veikos tiesiogiai ar netiesiogiai gauta ekonominė nauda; jas gali sudaryti bet kokios formos turtas, materialus ar nematerialus, kilnojamasis ar nekilnojamasis, taip pat teisiniai dokumentai ar raštai, patvirtinantys nuosavybės teisę arba teisę į tokį turtą. Akivaizdu, kad pinigų suma gali būti konfiskuota, tačiau su sąlyga, kad ji gali būti laikoma gauta iš nusikalstamos veikos, už kurią ją padaręs asmuo buvo nuteistas.

19. Nors „konfiskavimo“ ir „piniginės baudos“ sąvokos turi bendrą bruožą – jos grindžiamos nusikalstamos veikos padarymu, antroji priemonė skiriasi nuo pirmosios tuo, kad ja nesiekiama atimti nusikalstamu būdu gautų pajamų. Pinigine bauda siekiama nubausti ir atgrasyti, todėl ji gali būti skiriama neatsižvelgiant į tai, ar iš nusikalstamos veikos gauta kokia nors nauda; ji gali būti skirta kartu su tokios naudos konfiskavimu, jos dydis gali būti mažesnis, lygus arba didesnis už gautą naudą.

20. Šiuo klausimu norėčiau atkreipti dėmesį į tai, kad Sąjungos teisėje „konfiskavimo“ sąvoka aiškiai skiriama nuo „piniginės baudos“ sąvokos. Kaip tai matyti visų pirma iš Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR [11] 1 ir 6 straipsnių, taip pat iš jo 1 ir 2 konstatuojamųjų dalių, juo siekiama įdiegti veiksmingą sprendimų, kuriais fiziniam ar juridiniam asmeniui galutinai skiriama piniginė bauda už vienos iš jo 5 straipsnyje išvardytų nusikalstamų veikų padarymą, tarptautinio pripažinimo ir vykdymo sistemą [12]. Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 1 straipsnio b punkto i papunktyje piniginės baudos sąvoka apibrėžiama kaip bet kokia prievolė sumokėti sprendime nustatytą pinigų sumą, priėmus apkaltinamąjį nuosprendį dėl nusikalstamos veikos, ir patikslinama, kad ji visų pirma neapima nutarčių dėl nusikaltimo priemonių ar nusikalstamu būdu įgytų pajamų konfiskavimo.

21. Dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo nacionalinės teisės akto reikia pažymėti, kad ir jame daromas toks skirtumas, nes, be nuostatų dėl piniginės baudos, jame yra specialus straipsnis dėl neteisėtai gautos naudos paėmimo. Pavyzdžiui, ZANN 83a straipsnio 5 dalyje numatyta, kad tiesioginė ar netiesioginė nauda, kurią juridinis asmuo gavo iš 1 dalyje nurodytos nusikalstamos

[10] 2021 m. sausio 14 d. Sprendimas *Okrazhna prokuratura – Haskovo ir Apelativna prokuratura – Plovdiv* (C-393/19, EU:C:2021:8, 35–45 punktai ir 55 punktas).

[11] 2002 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/214/TVR dėl abipusio pripažinimo principo taikymo finansinėms baudoms (OL L 76, 2005, p. 16).

[12] 2013 m. lapkričio 14 d. Sprendimas *Baláž* (C-60/12, EU:C:2013:733, 27 punktas).

veikos, paimama valstybės naudai, jeigu ji neturi būti grąžinta arba atlyginta, arba paimta Baudžiamojo kodekso nustatyta tarka. Neginčijama, kad vienintelis prokuroro siūlymo tikslas – kad būtų skirta piniginė bauda, numatyta šio įstatymo 83a straipsnio 1–4 dalyse [13].

22. Be to, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktos informacijos matyti, kad pagal nacionalinį įstatymą piniginę baudą galima skirti net ir tais atvejais, kai faktiškai nebuvo gauta jokios naudos arba kai nauda yra neturtinė, ir kad ZANN 83a ir paskesniuose straipsniuose numatyta procedūra nėra taikoma tik neteisėtai įgytam turtui [14]. Iš šio įstatymo 83a straipsnio 1 dalies matyti, kad piniginė bauda, kuri gali būti skirta, gali viršyti gautos naudos dydį, bet negali būti didesnė nei 1 000 000 BGN (apie 510 000 EUR); šiuo atveju tokia suma atitinka prokuroro siūlymą, nors neteisėtai gauta nauda įvertinta 11 388,98 BGN.

23. Tokiomis aplinkybėmis vien tai, kad piniginė bauda gali būti lygi naudai, kurią juridinis asmuo gavo ar galėjo gauti iš atitinkamos nusikalstamos veikos, neleidžia šios priemonės laikyti visų ar dalies iš nusikalstamos veikos gautų pajamų konfiskavimu, kaip tai suprantama pagal Pamatinį sprendimą 2005/212 ir Direktyvą 2014/42. Todėl manau, kad Pamatinis sprendimas 2005/212 neturi būti taikomas pagrindinėje byloje, o tai paneigia bet kokius prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teiginius dėl Pamatinio sprendimo 2006/783 reikšmingumo šioje byloje. Tačiau reikia išnagrinėti, ar taikomas Chartijos 49 straipsnis, kuris taip pat paminėtas dviejuose prejudiciniuose klausimuose.

2. Dėl Chartijos taikymo

24. Reikia priminti, kad Chartijos taikymo sritis, kiek tai susiję su valstybių narių veiksmais, apibrėžta jos 51 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią Chartijos nuostatos skirtos valstybėms narėms tik tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę [15].

25. Iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad nacionalinių mokesčių institucijų skiriamomis administracinėmis sankcijomis ir baudžiamosiomis bylomis, iškeltomis dėl nusikalstamų veikų PVM srityje, įgyvendinami Direktyvos 2006/112/EB [16] 2 ir 273 straipsniai bei SESV 325 straipsnis, taigi ir Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį [17]. Nagrinėjamu atveju, kadangi piniginė bauda, kuri gali būti skirta *Delta Stroy* pagal ZANN 83a straipsnį, yra susijusi su jos vadovės ir atstovės pareigų deklaruoti PVM neįvykdymu (todėl jai yra iškelta baudžiamoji byla), Chartijos nuostatos turi būti taikomos vadovaujantis šia jurisprudencija.

26. Kadangi Chartijos 49 straipsnyje įtvirtintas *nullum crimen, nulla poena sine lege* principas, reikia nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama sankcijų sistema yra baudžiamojo pobūdžio. Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją reikšmės turi trys kriterijai. Pirmasis – tai teisinis pažeidimo kvalifikavimas pagal vidaus teisę, antrasis – pats pažeidimo pobūdis ir trečiasis – suinteresuotajam asmeniui gresiančios sankcijos griežtumo laipsnis. Nors atsižvelgdamas į šiuos kriterijus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo įvertinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamos nacionalinės teisės aktuose

[13] Taip pat pažymėtina, kad pagal ZANN 83d straipsnio 7 dalį teismo sprendime nurodomas „skirtos piniginės sankcijos dydis“ (3 punktas) ir „aprašomas turtas, kuris prireikus konfiskuojamas valstybės naudai“ (4 punktas).

[14] Žr. prašymo priimti prejudicinį sprendimą 6 punktą.

[15] 2021 m. sausio 14 d. Sprendimas *Okrazhna prokuratura – Haskovo ir Apelativna prokuratura – Plovdiv* (C-393/19, EU:C:2021:8, 30 punktai).

[16] 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (OL L 347, 2006, p. 1).

[17] 2013 m. vasario 26 d. Sprendimas *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 24–28 punktai) ir 2018 m. kovo 20 d. Sprendimas *Menci* (C-524/15, EU:C:2018:197, 8–21 punktai).

įtvirtintos sankcijos yra baudžiamojo pobūdžio, kaip tai suprantama pagal Chartijos 49 straipsnį, Teisingumo Teismas, priimdamas prejudicinį sprendimą, gali pateikti paaiškinimų, kurie padėtų nacionaliniam teismui atlikti savąjį vertinimą [18].

27. Šiuo klausimu neginčijama, kad nagrinėjama piniginė bauda yra susijusi su Baudžiamojo kodekso 255 straipsnyje, kurio pagrindu pradėtas bendrovės *Delta Stroy* atstovės baudžiamasis persekiojimas, numatyta ir pagal šį straipsnį baudžiama nusikalstama veika; ji apibrėžta ZANN 83a ir paskesniuose straipsniuose, t. y. 4 skyriaus „Juridiniams asmenims ir individualiems verslininkams skiriamos baudžiamojo pobūdžio administracinės sankcijos“ nuostatose. Baudžiamąsias bylas nagrinėjantis teismas skiria sankciją pasibaigus ZANN 83b ir 83d–83f straipsniuose nustatytai procedūrai, o ZANN 83g straipsnyje numatyta, kad šiose nuostatose nereglamentuotais atvejais taikomas Baudžiamojo proceso kodeksas.

28. Remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateikta informacija, pinigine bauda siekiama nubausti ir atgrasyti nuo nusikalstamos veikos padarymo, o ne atlyginti dėl šios veikos padarytą žalą; šis represinis tikslas būdingas baudžiamojo pobūdžio sankcijai, kaip tai suprantama pagal Chartijos 49 straipsnį [19]. Dėl šios sankcijos griežtumo reikia pažymėti, kad, kaip jau buvo minėta, jos maksimalus dydis gali siekti 1 000 000 BGN (apie 510 000 EUR), o tai patvirtina, jog sankcija yra baudžiamojo pobūdžio, kaip tai suprantama pagal Chartijos 49 straipsnį [20].

29. Todėl pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose numatyta sankcijų sistema, mano nuomone, yra baudžiamojo pobūdžio, taigi gali būti vertinama atsižvelgiant į Chartijoje garantuojamas pagrindines teises, ypač į Chartijos 49 straipsnyje įtvirtintą *nullum crimen, nulla poena sine lege* principą.

B. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

30. Reikia priminti, kad pagal SESV 267 straipsnyje įtvirtintą nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procedūrą pastarasis turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris leistų šiam išspręsti nagrinėjamą bylą. Tokiu atveju Teisingumo Teismui gali tekti performuluoti jam pateiktus klausimus. Iš tiesų Teisingumo Teismas turi išaiškinti visas Sąjungos teisės nuostatas, kurių reikia nacionaliniams teismams, kad jie išspręstų nagrinėjamas bylas, net jei šios nuostatos nėra aiškiai nurodytos šių teismų Teisingumo Teismui pateiktuose klausimuose [21].

31. Tokiomis aplinkybėmis, siekiant pateikti naudingą atsakymą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, atsižvelgiant į minėtą jurisprudenciją turi būti laikoma, kad savo pirmajame klausime šis teismas iš esmės klausia, ar Chartijos 47, 48 ir 49 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad jais draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teismas gali skirti juridiniam asmeniui piniginę baudą už jam atstovaujančio fizinio asmens padarytą nusikalstamą veiką, net dar nesant galutinio apkaltinamojo nuosprendžio, su sąlyga, kad nubaustas juridinis asmuo turės teisę imtis teisių gynimo priemonių, jei prokuroras nutrauks šio fizinio asmens baudžiamąjį persekiojimą arba jis bus išteisintas *res judicata* galią įgijusiu teismo nuosprendžiu.

[18] 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *ECOTEX BULGARIA* (C-544/19, EU:C:2021:803, 90 ir 92 punktai).

[19] Šiuo klausimu žr. 2018 m. kovo 20 d. Sprendimą *Menci* (C-524/15, EU:C:2018:197, 31 punktas).

[20] Pagal analogiją žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą *ECOTEX BULGARIA* (C-544/19, EU:C:2021:803, 94 ir 95 punktai).

[21] 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimas *PI* (C-230/18, EU:C:2019:383, 42 punktas). Nors užduoti klausimai yra susiję su Chartijos 49 straipsniu, prašyme priimti prejudicinį sprendimą taip pat daromos nuorodos į EŽTK 6 straipsnyje garantuojamas teises.

32. Nors EŽTK, kol Sąjunga prie jos neprisijungė, nėra į Sąjungos teisės sistemą formaliai integruotas teisės aktas, vis dėlto reikia priminti, kad, kaip patvirtinama ESS 6 straipsnio 3 dalyje, EŽTK pripažįstamos pagrindinės teisės sudaro Sąjungos teisės bendruosius principus. Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi, kurioje Chartijoje įtvirtintoms teisėms, atitinkančioms EŽTK užtikrinamas teises, suteikiama ta pati prasmė ir apimtis, kaip suteikta šioje konvencijoje, siekiama užtikrinti būtiną darną tarp atitinkamų teisių, nedarant neigiamos įtakos Sąjungos teisės ir Teisingumo Teismo autonomijai [22].

33. Kaip matyti iš su Chartija susijusių išaiškinimų, į kuriuos, remiantis ESS 6 straipsnio 1 dalies trečia pastraipa ir Chartijos 52 straipsnio 7 dalimi, reikia atsižvelgti ją aiškinant, pagal Chartijos 47 ir 48 straipsnius Sąjungos teisėje užtikrinama tokia pat apsauga, kokia suteikiama pagal EŽTK 6 ir 13 straipsnius [23]. Dėl Chartijos 49 straipsnio reikia pažymėti, kad jis atitinka EŽTK 7 straipsnį.

1. Dėl juridiniams asmenims pripažįstamų pagrindinių garantijų

34. Kaip minėta, pagrindinių teisių pripažinimo juridiniams asmenims principas šiuo metu yra įtvirtintas [24] suformuotoje jurisprudencijoje, kurioje iš pradžių jis buvo taikomas ekonomikos srityje, ypač konkurencijos, nes atitinkamų teisės aktų pasekmės pirmiausia turėjo įtakos komercinėms bendrovėms. Bylose dėl konkurencijos teisės, kuri siaurąja prasme nėra baudžiamoji teisė, pažeidimų Teisingumo Teismas ieškovams juridiniams asmenims taikė pagrindinius baudžiamosios teisės principus ir EŽTK 6 straipsnyje [25] įtvirtintas pagrindines garantijas. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kaip tai nurodė generalinis advokatas Y. Bot [26], asmeninės atsakomybės principo ir su juo glaudžiai susijusio bausmių ir sankcijų individualizavimo principo, kuriuo grindžiamas atsakomybės už neteisėtus kartelius priskyrimas, taikymą [27].

35. Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad nekaltumo prezumpcijos principas, kaip antai numatytas EŽTK 6 straipsnio 2 dalyje, yra pagrindinių teisių sudedamoji dalis ir kad, atsižvelgiant į nagrinėjamų pažeidimų pobūdį bei atitinkamų sankcijų pobūdį ir griežtumą, jis taikomas bylose dėl įmonėms taikomų konkurencijos taisyklių pažeidimų, už kuriuos gali būti skiriamos vienkartinės arba periodinės baudos [28]. Reikia priminti, kad nekaltumo prezumpcija siekiama užtikrinti, kad bet kuris asmuo nebus įvardytas ar laikomas kaltu dėl nusikalstamos veikos, kol jo kaltę nustatys teismas [29].

22 2021 m. vasario 2 d. Sprendimas *Consob* (C-481/19, EU:C:2021:84, 36 punktas).

23 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *UBS Europe ir kt.* (C-358/16, EU:C:2018:715, 50 punktas).

24 Be abejo, akivaizdu, kad dėl fizinių ir juridinių asmenų pobūdžio skirtumo gali būti neįmanoma pasinaudoti tam tikromis pagrindinėmis teisėmis, kurios turėtų būti įgyvendintos (pavyzdžiui, kankinimo ir baudimo arba nežmoniško ar žeminančio elgesio draudimas). Vis dėlto daugiau problemų kelia įvairių juridiniams asmenims pripažįstamų teisių įgyvendinimo ribų klausimas. Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad kartais taikomas skirtingas požiūris ir užtikrinama mažiau intensyvi šių asmenų apsauga, pavyzdžiui, kiek tai susiję su teise tylėti (2021 m. vasario 2 d. Sprendimas *Consob*, C-481/19, EU:C:2021:84) ir asmens duomenų apsauga (2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *WebMindLicenses*, C-419/14, EU:C:2015:832, 79 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

25 Suformuotoje jurisprudencijoje nurodyta, kad pagrindinės teisės yra sudedamoji bendrųjų teisės principų, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas, dalis, todėl pastarasis vadovaujasi valstybėms narėms bendromis konstitucinėmis tradicijomis ir tarptautiniais dokumentais žmogaus teisių apsaugos srityje, kuriuos priimant dalyvavo valstybės narės arba prie kurių jos prisijungė; EŽTK šiuo požiūriu yra ypatingai svarbus aktas (žr., be kita ko, 1989 m. rugsėjo 21 d. Sprendimą *Hoechst / Komisija* (46/87 ir 227/88, EU:C:1989:337, 13 punktas).

26 Žr. generalinio advokato Y. Bot išvadą byloje *ThyssenKrupp Nirosta / Komisija* (C-352/09 P, EU:C:2010:635, 51 ir 161 punktai).

27 Žr., be kita ko, 1999 m. liepos 8 d. Sprendimą *Komisija / Anic Partecipazioni* (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 78 punktas) ir 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimą *Akzo Nobel ir kt. / Komisija* (C-97/08 P, EU:C:2009:536, 56 ir 77 punktai).

28 Šiuo klausimu žr. 1999 m. liepos 8 d. Sprendimą *Hüls / Komisija* (C-199/92 P, EU:C:1999:358, 149 ir 150 punktai).

29 2009 m. liepos 16 d. Sprendimas *Rubach* (C-344/08, EU:C:2009:482, 31 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

36. Šį Chartijos 48 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą principą Teisingumo Teismas taip pat taikė [30] nustatydamas objektyviuosius Sąjungos teisės pažeidimo, konkrečiai, prekybos vertybiniais popieriais naudojantis viešai neatskleista informacija, dėl kurio gali būti skiriamos baudžiamojo pobūdžio administracinės sankcijos [31], požymius. Būtent šio ir bausmių individualizavimo principo laikymąsi Teisingumo Teismas užtikrina [32], kai patronuojančiajai bendrovei jos dukterinės bendrovės padarytas konkurencijos taisyklių pažeidimas inkriminuojamas remiantis „ekonominio vieneto“ sąvoka ir prielaida, kad pirmoji bendrovė, atsižvelgiant į bendroves siejančius turtinius ryšius, iš tikrųjų daro lemiamą įtaką antrosios bendrovės prekybos politikai [33].

37. Dėl prezumpcijos mechanizmo taikymo Teisingumo Teismas, remdamasis EŽTT jurisprudencija [34], nurodė, kad nors kiekvienoje teisinėje sistemoje yra faktinių ar teisinių prezumpcijų, pagal Chartijos 48 straipsnį valstybės narės privalo baudžiamosios teisės srityje neviršyti tam tikrų ribų. Kalbant konkrečiau, šioje nuostatoje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas įpareigoja valstybes nares remtis baudžiamuosiuose įstatymuose numatytomis faktinėmis ar teisinėmis prezumpcijomis ir nubrėžti protingas tokių prezumpcijų ribas, atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą ir užtikrinant teisę į gynybą [35].

38. Svarbu pažymėti, kad teisė į gynybą yra Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinto veiksmingos teisminės gynybos principo sudedamoji dalis [36]. Šio straipsnio pirmoje pastraipoje teigiama, kad kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis. Ši teisė atitinka ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje įtvirtintą valstybių narių įsipareigojimą nustatyti teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse [37]. Pažymėjęs, kad Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisminę gynybą yra Chartijos VI antraštinėje dalyje „Teisingumas“, kurioje įtvirtinti kiti procesiniai principai, taikomi tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims [38], Teisingumo Teismas nusprendė, kad veiksmingos teisminės gynybos principas turi būti aiškinamas taip, kad juo gali remtis juridiniai asmenys, kuriems šiuo atžvilgiu tam tikromis sąlygomis gali būti teikiama teisinė pagalba [39].

30 2012 m. lapkričio 22 d. Sprendimas *E.ON Energie / Komisija* (C-89/11 P, EU:C:2012:738, 72 punktas).

31 Šiuo klausimu žr. 2009 m. gruodžio 23 d. Sprendimą *Spector Photo Group ir Van Raemdonck* (C-45/08, EU:C:2009:806, 42 ir 44 punktai) ir 2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimą *Adler Real Estate ir kt.* (C-546/18, EU:C:2021:711, 46 punktas).

32 Kitaip nei šioje jurisprudencijoje, atkreiptinas dėmesys į Europos Sąjungos teisės aktų leidėjo neryžtingumą; jis į 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016, p. 1) taikymo sritį neįtraukė juridinių asmenų, nes manė, kaip nurodyta šio akto 14 ir 15 konstatuojamosiose dalyse, kad yra ankstoka Sąjungos lygmeniu priimti teisės aktus dėl juridinių asmenų nekaltumo prezumpcijos, kuri turėtų būti užtikrinta esančiomis apsaugos priemonėmis ir teismų praktika, nuo kurių raidos priklausys tai, ar būtini Sąjungos veiksmai.

33 Be kita ko, žr. naujausius 2020 m. spalio 28 d. Sprendimą *Pirelli & C. / Komisija* (C-611/18 P, nepaskelbtas Rink, EU:C:2020:868, 65–71 punktai) ir 2021 m. balandžio 15 d. Sprendimą *Italmobiliare ir kt. / Komisija* (C-694/19 P, nepaskelbtas Rink., EU:C:2021:286, 52–59 punktai).

34 Žr., pavyzdžiui, 2002 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimo *Janosevic prieš Švediją*, CE:ECHR:2002:0723JUD003461997, 101 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

35 2009 m. gruodžio 23 d. Sprendimas *Spector Photo Group ir Van Raemdonck* (C-45/08, EU:C:2009:806, 43 punktas) ir 2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Adler Real Estate ir kt.* (C-546/18, EU:C:2021:711, 47 punktas).

36 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimas *Otis ir kt.* (C-199/11, EU:C:2012:684, 48 punktas), kuriame Teisingumo Teismas taip pat kalba apie teisę kreiptis į teismą. Reikėtų priminti, kad būtent Chartijos 48 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog kiekvienam kaltinamam padarius nusikalstamą veiką užtikrinama teisė į gynybą.

37 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *État luxembourgeois (Teisė apskųsti prašymą pateikti informacijos mokesčių klausimais)* (C-245/19 ir C-246/19, EU:C:2020:795, 47 punktas).

38 Ši išvada aiškiai grindžiama funkcine ir objektyvia „teisės subjekto“, t. y. teismo proceso dalyvio, sąvoka, nedarant skirtumo tarp fizinių ir juridinių asmenų.

39 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimas *DEB* (C-279/09, EU:C:2010:811, 40 ir 59 punktai).

39. Galiausiai manau, kad, jei, kaip šiuo atveju, piniginė bauda, kuri gali būti skirta juridiniam asmeniui, yra susijusi su nusikalstama veika ir yra baudžiamojo pobūdžio, šios sankcijos skyrimo procedūra patenka į EŽTK 6 ir 7 straipsnių taikymo sritį, todėl šis asmuo turi teisę remtis Chartijos 47–49 straipsniuose įtvirtintomis pagrindinėmis teisėmis, o valstybių narių valdžios institucijos privalo užtikrinti šių teisių laikymąsi [40].

40. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, reikia išnagrinėti pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų suderinamumą.

2. Dėl nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų suderinamumo su dvigubo prezumpcijos mechanizmo taikymu

a) Pirminės pastabos

41. Prašyme priimti prejudicinį sprendimą jį pateikęs teismas išreiškia savo abejones dėl nacionalinės teisės aktų suderinamumo su Sąjungos teise; jis remiasi Sprendimu *G.I.E.M s.r.l. ir kt. prieš Italiją* [41], kuriame EŽTT nusprendė, kad pagal EŽTK 7 straipsnį draudžiama skirti asmeniui baudžiamąją sankciją prieš tai nenustačius jo asmeninės baudžiamosios atsakomybės ir nepaskelbus apie tai, o tai reiškia, jog bylą nagrinėjantis teismas turi konstatuoti, kad yra visi atitinkamos nusikalstamos veikos sudėties požymiai. Antraip taip pat būtų pažeistas EŽTK 6 straipsnio 2 dalyje garantuojamas nekaltumo prezumpcijos principas.

42. Pirma, manau, jog reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neteisingai suprato minėto sprendimo apimtį. EŽTT pareikalavo, kad iš pradžių būtų paskelbta apie baudžiamajam asmeniui kylančią baudžiamąją atsakomybę, kad tai būtų atlikta laikantis EŽTK 7 straipsnyje numatytų garantijų ir pasibaigus Konvencijos 6 straipsnio reikalavimus atitinkančiam procesui, nors nebūtinai baudžiamajam. Būtent šiomis konkrečiomis aplinkybėmis EŽTT nagrinėjamoje byloje manė, jog nacionalinių teismų konstatavimas, kad yra visi nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, iš esmės gali būti laikomas tokiu paskelbimu, taigi ir apkaltinamuoju nuosprendžiu, kaip tai suprantama pagal EŽTK 7 straipsnį [42].

43. Žinoma, EŽTT, atsižvelgdamas į EŽTK 6 straipsnio 2 dalį ir 7 straipsnį (abiem jais siekiama apsaugoti bet kurio asmens teisę nebūti nubaustam, kol nėra tinkamai nustatyta jo asmeninė atsakomybė), priminė draudimą bausti vieną asmenį už kito asmens padarytą nusikalstamą veiką. Šiuo atveju jis manė, kad juridiniams asmenims, kurie nėra proceso šalys, nes pagal teisės aktus jie negali būti laikomi padariusiais nusikalstamą veiką, taikant konfiskavimo priemones pažeidžiamas principas, pagal kurį asmuo negali būti baudžiamas už veiką, dėl kurios baudžiamoji atsakomybė kyla kitam asmeniui. Manau, kad EŽTT vertinimas neabejotinai labai priklauso nuo bylos aplinkybių, kurios labai skiriasi nuo nagrinėjamų šioje byloje, ir kad svarbu pažymėti, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat neatsižvelgė į ankstesnį EŽTT priminimą apie galimą prezumpcijų taikymą, taip pat kiek tai susiję su EŽTK 7 straipsniu, taigi ir atsakomybės prezumpcijomis [43].

[40] Šiuo klausimu žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą *Prokuratura Rejonowa Łódź-Bałuty* (C-338/20, EU:C:2021:805, 29 ir 30 punktus), kuriame pažymėta, kad sprendimų, kuriuose baudžiama už kelių eismo taisyklių pažeidimus, gali būti priimami tiek dėl fizinių, tiek dėl juridinių asmenų.

[41] 2018 m. birželio 28 d. EŽTT sprendimo *G.I.E.M s.r.l ir kiti prieš Italiją*, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 251 punktas.

[42] 2018 m. birželio 28 d. EŽTT sprendimo *G.I.E.M s.r.l ir kiti prieš Italiją*, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 255–261 punktai.

[43] 2018 m. birželio 28 d. EŽTT sprendimo *G.I.E.M s.r.l ir kiti prieš Italiją*, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 243 ir 244 punktai.

44. Antra, reikia pažymėti, kad bylą nagrinėjančio teismo įgaliojimai yra apibrėžti ZANN 83d straipsnio 5 dalyje, būtent patikrinti, ar atitinkamas juridinis asmuo gavo neteisėtos naudos, ar yra ryšys tarp nusikalstamą veiką padariusio asmens ir juridinio asmens, taip pat tarp nusikalstamos veikos ir šio juridinio asmens gautos naudos ir, galiausiai, neteisėtos naudos dydį ir, ar ji yra turtinė. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, manydamas, jog neturi kompetencijos tikrinti su mokesčiais susijusios nusikalstamos veikos, kuri nagrinėjama per tuo pačiu metu vykstantį baudžiamąjį procesą dėl ZK, padarymo, aiškina šį straipsnį siaurai, o Komisija tam nepritaria. Komisija teigia, kad „neteisėtai gautos“ naudos fakto konstatavimas yra viena iš teismo prerogatyvų ir toks kvalifikavimas leidžia spręsti dėl nusikalstamos veikos fakto. Vis dėlto reikia priminti, kad, vykstant procesui pagal SESV 267 straipsnį, Teisingumo Teismas turi aiškinti Sąjungos teisės nuostatas, bet tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi aiškinti nacionalinės teisės nuostatas. Todėl Teisingumo Teismas turi apsiriboti šio teismo pateiktu nacionalinės teisės aiškinimu [44].

45. Taigi, reikia įvertinti ZANN 83a ir paskesniuose straipsniuose numatytos procedūros, grindžiamos dvigubu prezumpcijos mechanizmu, suderinamumą, nes nors per procesą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo Teisingumo Teismas neturi vertinti nacionalinės teisės nuostatų suderinamumo su Sąjungos teisės normomis, jis yra kompetentingas pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui šios teisės aiškinimo gaires, kurios leistų jam įvertinti tokį suderinamumą, kad galėtų priimti sprendimą savo nagrinėjamoje byloje [45].

b) Dėl nusikalstamos veikos inkriminavimo juridiniam asmeniui prezumpcijos

46. Dėl Bulgarijos teisės aktuose įtvirtintos juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės sistemos reikia pažymėti, kad ši atsakomybė yra speciali atsakomybė, ribojama tik nusikalstamomis veikomis, už kurias ji numatyta, ir kad ji nustatyta remiantis reprezentatyviu modeliu. Todėl baudžiamąsias bylas nagrinėjantis teismas negali tiesiogiai apkaltinti atitinkamo juridinio asmens nusikalstama veika, nes pastarojo atsakomybė yra „susijusi“ su konkretaus fizinio asmens, kuris, kaip manoma, atsižvelgiant į jo situaciją, veikė juridinio asmens, galbūt arba tikrai gavusio turtinės naudos iš nusikalstamos veikos, vardu, atsakomybe. Todėl nusikalstama veika, kurią, kaip preziumuojama šiuo atveju, padarė šis fizinis asmuo, gali būti inkriminuojama juridiniam asmeniui ir pateisina jo atsakomybės atsiradimą net nereikalaujant įrodyti, kad ir jis yra kaltas.

47. Ši juridinio asmens atsakomybė artima netiesioginei atsakomybei arba atsakomybei „be kaltės“, turint omenyje, kad šis juridinis asmuo gali vykdyti veiklą tik per fizinius asmenis, turinčius teisę priimti sprendimus jo vardu. Tačiau toks kvalifikavimas, kuris prieštarautų EŽTK 7 straipsniui ir Chartijos 49 straipsniui, kuriuose įtvirtintas bausmių individualizavimo principas, vis dėlto netinka, kai kalbama apie atsakomybę, grindžiamą atstovavimu. Iš tiesų atitinkamas fizinis asmuo nėra „kitas asmuo“, palyginti su juridiniu asmeniu, jis ir yra tas juridinis asmuo, su kuriuo jis siejamas. Šis juridinis asmuo bus patrauktas baudžiamojon atsakomybėn kaip nusikalstamos veikos, kurią jo vardu padarė fizinis asmuo, turintis teisę priimti sprendimus jo

[44] 2019 m. birželio 26 d. Sprendimas *Addiko Bank* (C-407/18, EU:C:2019:537, 52 punktas).

[45] 2021 m. balandžio 15 d. Sprendimas *Grupa Warzywna* (C-935/19, EU:C:2021:287, 20 punktas).

vardu ir įvykdęs nusikalstamos veikos sudėties požymius atitinkančius veiksmus, vykdytojas. Nagrinėjama atsakomybė yra asmeninė atsakomybė dėl atstovavimo, o ne atsakomybė vietoj kito asmens [46].

48. Be to, reikia pažymėti, kad vykstant rungimosi principu grindžiamam teismo procesui juridinis asmuo turi galimybę paneigti šią nusikalstamos veikos inkriminavimo prezumpciją, taip parodydamas, kad ji nuginčijamo pobūdžio, kaip reikalaujama Teisingumo Teismo [47]. EŽTT yra nusprendęs, kad, kiek tai susiję su faktinių ar teisinių prezumpcijų taikymu baudžiamosiose bylose, valstybės neturi peržengti tam tikros ribos, kuri šiuo atveju peržengiama, nes dėl prezumpcijos iš asmens atimama bet kokia galimybė paneigti savo kaltę dėl jam inkriminuojamų faktinių aplinkybių ir taip atimama galimybė remtis nekaltumo prezumpcijos principu [48].

49. Šiuo klausimu atkreiptinas dėmesys į tai, kad prokuroro siūlyme skirti sankciją turi būti pateikta tam tikra ZANN 83b straipsnio 2 dalyje nurodyta informacija, kuri patvirtina, kad prokurorui tenka pareiga įrodyti, be kita ko, naudos pobūdį ir dydį, taip pat tiesioginio nusikalstamos veikos ir šios naudos ryšio buvimą. Atitinkamas juridinis asmuo, kuris turi būti pakviestas į viešą posėdį dėl šio siūlymo svarstymo, turi galimybę jį ginčyti, pasinaudodamas savo teise į gynybą. Iš ZANN 83d straipsnio 5 dalyje apibrėžtos teisminės kontrolės apimties matyti, kad nusikalstamos veikos inkriminavimo prezumpcija yra nuginčijama, o teismas, remdamasis *ex officio* arba šalių prašymu surinktais įrodymais kartu su kitomis aplinkybėmis turi įvertinti, ar tarp nusikalstamą veiką padariusio asmens ir juridinio asmens yra ryšys [49]. Taigi panašu, kad bylą nagrinėjantis teismas turi jurisdikciją vertinti visus faktų ir teisės klausimus, kurie yra svarbūs nagrinėjamam ginčui išspręsti [50].

c) Dėl nusikalstamos veikos padarymo prezumpcijos

50. Iš Bulgarijos teisės aktų matyti, kad į baudžiamąsias bylas nagrinėjantį teismą gali būti kreipiamasi prokuroro siūlymu, į kurį įtraukiami nusikalstamos veikos padarymu „kaltinamų“ asmenų asmens duomenys, ir kad jis gali juridiniam asmeniui skirti piniginę baudą „neatsižvelgiant į tai, ar [fiziniai] asmenys, dalyvavę darant 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką, iš tikrųjų traukiami baudžiamojon atsakomybėn“ [51]. Taigi atrodo, kad juridiniam asmeniui gali būti skirta baudžiamoji sankcija už nusikalstamą veiką, kurią, kaip manoma, padarė fizinis asmuo, turintis teisę priimti sprendimus jo vardu, bet kompetentingas pirmosios ar apeliacinės

[46] Būtent šį modelį Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas pasirinko įvairiuose teisės aktuose, visų pirma 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už taršos pažeidimus, įskaitant baudžiamąsias, įvedimo (OL L 255, 2005, p. 11) su pakeitimais, padarytais 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/123/EB (OL L 280, 2009, p. 52), ir 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančioje Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR (OL L 101, 2011, p. 1).

[47] 2009 m. gruodžio 23 d. Sprendimas *Spector Photo Group ir Van Raemdonck* (C-45/08, EU:C:2009:806, 44 punktas).

[48] 2018 m. birželio 28 d. EŽTT sprendimo *G.I.E.M s.r.l ir kiti prieš Italiją*, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 243 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija.

[49] Be to, sprendimas, kuriuo teisėjas juridiniam asmeniui skiria piniginę baudą, gali būti apskųstas per 14 dienų nuo jo paskelbimo šalims dienos. Kompetentingas apeliacinis teismas turi galimybę iš dalies pakeisti arba panaikinti tokį sprendimą.

[50] 2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Adler Real Estate ir kt.* (C-546/18, EU:C:2021:711, 53 punktas).

[51] Žr. atitinkamai ZANN 83b straipsnio 2 dalies 5 punktą ir 83a straipsnio 4 dalį. Šiuo atveju neginčijama, kad teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą tebebuvo nagrinėjama baudžiamoji byla dėl PVM nedeklaravimo, iškelta bendrovei *Delta Stroy* vadovaujančiam ir atstovaujančiam asmeniui.

instancijos teismas[52] negali įvertinti šios nusikalstamos veikos realumo – šis klausimas sprendžiamas dėl fizinio asmens priimamame nuosprendyje – arba sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas tas nuosprendis[53].

51. Be abejo, galima pažymėti, kad prokuroro siūlyme nusikalstama veika turi būti aprašyta nurodant jos padarymo aplinkybes, ir turi būti pateiktas šias aplinkybes patvirtinančių rašytinių dokumentų aprašas, t. y. įrodytos faktinės aplinkybės, kurių atsiradimas pagrįstai lemia veikos inkriminavimą[54]. Be to, ZANN 83f straipsnyje numatyta galimybė atnaujinti procesą, be kita ko, nubausto juridinio asmens iniciatyva, jeigu prokuratūra nutraukia šio fizinio asmens persekiojimą dėl to, kad veika nebuvo padaryta arba nėra nusikalstama[55], arba įsiteisėjo dėl šio asmens priimtas išteisinamasis nuosprendis[56]. Jeigu pasibaigus rungimosi principu grindžiamai procedūrai bylą nagrinėjantis teismas mano, kad prašymas atnaujinti procesą yra pagrįstas, jis gali panaikinti sprendimą skirti sankciją[57]. Taigi nusikalstamos veikos padarymo prezumpcija gali būti paneigta.

52. Vis dėlto reikia pažymėti, kad tikėtina, jog dėl atitinkamo juridinio asmens gali būti priimtas galutinis apkaltinamasis nuosprendis[58], kuris paskui bus vykdomas, nesuteikus šiam asmeniui galimybės pateikti pastabų dėl jam inkriminuojamos mokestinės nusikalstamos veikos padarymo prieš priimant šį objektyviai nepalankų nuosprendį, o taip gali būti pažeista jo teisė į gynybą[59].

53. Be to, minėto proceso atnaujinimas yra ypatingos teisių gynimo priemonės, kuria tęsiamas pirmasis procesas[60], įgyvendinimas; jo pradžia siejama su įvykiu, kurio atsiradimo momentas yra atsitiktinis. Gali būti, kad išteisinamasis nuosprendis dėl persekiojamo fizinio asmens bus priimtas tik po to, kai bus pasinaudota teisių gynybos priemonėmis, o tai pailgins proceso trukmę. Tol, kol dėl bendrovės atstovo vyksta baudžiamasis procesas, kaip šiuo atveju, bendrovė faktiškai neturi galimybės pateikti prašymą atnaujinti procesą teismui, turinčiam kompetenciją nustatyti, kad jai inkriminuojama nusikalstama veika nebuvo padaryta, todėl baudžiamoji sankcija skirta nepagrįstai. Teisei kreiptis į tokį teismą neturi būti taikomos sąlygos, dėl kurių

[52] Teisingumo Teismui pateiktoje bylos medžiagoje nėra jokių duomenų, iš kurių būtų matyti, kad vertindamas juridinio asmens atsakomybės klausimą apeliacinės instancijos teismas turi didesnius įgaliojimus nei pirmosios instancijos teismas.

[53] Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad dėl atitinkamo fizinio ir juridinio asmens vyksta skirtingi procesai ir kad negali būti laikoma, jog vykdant fizinio asmens persekiojimą dėl tos pačios nusikalstamos veikos jis gali pasinaudoti juridinio asmens teise į gynybą. Ši teisė yra subjektinio pobūdžio, todėl būtent pačios bylos šalys turi galėti veiksmingai ja pasinaudoti, neatsižvelgiant į proceso, pradėto dėl jų, pobūdį (2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *Adler Real Estate ir kt.* (C-546/18, EU:C:2021:711, 59 punktas)).

[54] Reikia priminti, kad Teisingumo Teismas iš esmės yra nusprendęs, jog su sąlyga, kad laikomasi Sąjungos teisės, ypač Chartijos, užtikrinamų teisių, nacionalinis mokesčių administratorius, kuris siekia nustatyti PVM sukčiavimą, turi turėti galimybę remtis įrodymais, gautais per tuo pačiu metu vykstantį baudžiamąjį procesą, kuris nėra susijęs su apmokestinamuoju asmeniu (2019 m. spalio 16 d. Sprendimas *Glencore Agriculture Hungary* (C-189/18, EU:C:2019:861, 38 punktas) ir 2022 m. vasario 24 d. Sprendimas *SC Cridar Cons* (C-582/20, EU:C:2022:114, 37 punktas)).

[55] Žr. sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą 2 punktą.

[56] EŽTK 7 protokolo 4 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybė prireikus atnaujinti baudžiamąjį procesą tuo atveju, kai nauji ar naujai paaiškėję faktai arba esminės pirmesnio proceso klaidos galėjo turėti reikšmės priimtam nuosprendžiui.

[57] Vienu iš tokių atvejų, t. y. prokuratūrai nutraukus šio fizinio asmens persekiojimą dėl to, kad veika nebuvo padaryta arba nėra nusikalstama, arba išteisinus šį asmenį, nekyla jokių abejonių dėl šio naujo bylos nagrinėjimo baigties, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos inkriminavimo dėl atstovavimo mechanizmą, kuriuo remiamasi grindžiant juridinio asmens atsakomybę.

[58] Kai nepateiktas apeliacinis skundas arba jis neatmestas (žr. ZANN 83e straipsnio 5 dalį ir 83f straipsnį).

[59] Pagal analogiją žr. 2019 m. spalio 16 d. Sprendimą *Glencore Agriculture Hungary* (C-189/18, EU:C:2019:861, 41 ir 52 punktai) ir 2020 m. birželio 4 d. Sprendimą *C.F. (Mokestinis patikrinimas)* (C-430/19, EU:C:2020:429, 30 punktas). Ši Teisingumo Teismo jurisprudencija dėl mokestinio patikrinimo PVM srityje administracinių procedūrų turi būti *a fortiori* taikoma vykstant procesui, per kurį tuo pačiu klausimu gali būti skirta baudžiamojo pobūdžio piniginė sankcija.

[60] Šiuo klausimu žr. 2014 m. birželio 5 d. Sprendimą *M* (C-398/12, EU:C:2014:1057, 39 punktas).

kreiptis į jį būtų pernelyg sudėtinga[61], nes iš atitinkamo juridinio asmens minėtos galimybės negalima atimti nepagrįstam laikotarpiui. Tokioje situacijoje gali būti pažeista teisė kreiptis į teismą[62].

54. Vis dėlto teisė kreiptis į teismą ir teisės į gynybą užtikrinimo principas nėra absoliučios prerogatyvos, tam tikromis sąlygomis jos gali būti ribojamos[63].

d) Dėl pagrindinių garantijų apribojimo

55. Chartijos 52 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad gali būti nustatyti joje įtvirtintų teisių ir laisvių naudojimosi apribojimai, jeigu jie, pirma, numatyti įstatyme, antra, nekeičia šių teisių ir laisvių esmės ir, trečia, vadovaujantis proporcingumo principu, yra būtini ir iš tikrųjų atitinka Sąjungos pripažintus bendrojo intereso tikslus arba yra reikalingi kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti[64]. Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad Teisingumo Teismas reikalauja, jog faktinių ar teisinių prezumpcijų taikymui baudžiamosiose bylose būtų nustatytos „protingos ribos“, atsižvelgiant į bylos rimtumą ir užtikrinant teisę į gynybą. Pasak EŽTT, valstybės turi užtikrinti šių dviejų veiksnių pusiausvyrą, kitaip tariant, naudojamos priemonės turi būti pagrįstai proporcingos siekiamam teisėtam tikslui[65].

56. Pirma, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, jog juridinio asmens atsakomybę už nagrinėjamą nusikalstamą veiką mokesčių srityje reglamentuojančių nuostatų teisinis pagrindas numatytas ZANN 83a ir paskesniuose straipsniuose, todėl turi būti laikoma, kad jis numatytas nacionalinėje teisėje. Antra, mano nuomone, šios nuostatos nekeičia pagrindinės teisės į veiksmingą teisminę gynybą esmės, kiek tai susiję su dviem jos sudedamosiomis dalimis, t. y. teisės į gynybą užtikrinimu ir teise kreiptis į teismą. Iš tiesų dėl minėtų nuostatų nekyla abejonių dėl šių teisių, kaip tokių. Siekiant užtikrinti jų visapusišką įgyvendinimą nustatyta tik procesinė sistema, apimanti ypatingosios teisinės gynybos priemonės įgyvendinimą[66].

57. Trečia, man atrodo, kad ZANN 83a ir paskesniuose straipsniuose numatytos juridinio asmens atsakomybę reglamentuojančios nuostatos atitinka bendrojo intereso tikslą. Nepaisant to, kad sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą trūksta aiškumo, iš tiesų galima manyti, kad tokios nuostatos sąlygojamos kiekvienos valstybės narės pareigos imtis visų tinkamų teisinių ir administracinių priemonių, kad būtų užtikrintas viso jos teritorijoje mokėtino PVM surinkimas ir kovojama su sukčiavimu, įgyvendinimo[67]. Pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį valstybės narės įpareigojamos kovoti su sukčiavimu ir bet kokia neteisėta veikla, kuri kelia grėsmę Sąjungos finansiniams interesams, kovoti atgrasomomis ir veiksmingomis priemonėmis. Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal Sprendimo 2007/436/EB, Euratomas[68] 2 straipsnio b punktą Sąjungos nuosavus išteklius visų pirma sudaro pajamos, gautos taikant vienodą tarifą suderintai PVM apmokestinimo bazei, nustatytai pagal Sąjungos taisykles, vadinasi, egzistuoja tiesioginis ryšys

61 Šiuo klausimu žr. 2013 m. lapkričio 14 d. Sprendimą *Baláž* (C-60/12, EU:C:2013:733, 46 punktas).

62 Pagal analogiją žr. 2022 m. vasario 24 d. Sprendimą *SC Cridar Cons* (C-582/20, EU:C:2022:114, 51 punktas).

63 2022 m. vasario 24 d. Sprendimas *SC Cridar Cons* (C-582/20, EU:C:2022:114, 50 punktas) ir 2019 m. spalio 16 d. Sprendimas *Glencore Agriculture Hungary* (C-189/18, EU:C:2019:861, 43 punktas).

64 2020 m. spalio 6 d. Sprendimas *État luxembourgeois (Teisė apskųsti prašymą pateikti informacijos mokesčių klausimais)* (C-245/19 ir C-246/19, EU:C:2020:795, 51 punktas).

65 2002 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimo *Janosevic prieš Švediją*, CE:ECHR:2002:0723JUD003461997, 101 punktas.

66 Pagal analogiją žr. 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Otis ir kt.* (C-199/11, EU:C:2012:684, 63 ir 64 punktai).

67 Šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 25 punktas).

68 2007 m. birželio 7 d. Tarybos sprendimas dėl Europos Bendrijų nuosavų išteklių sistemos (OL L 163, 2007, p. 17).

tarp pajamų iš PVM gavimo laikantis taikytinos Sąjungos teisės ir atitinkamų lėšų iš PVM įtraukimo į Sąjungos biudžetą, nes bet koks trūkumas gaunant pirmąsias potencialiai sumažins antrąsias [69].

58. Siekdamos užtikrinti visų šių pajamų surinkimą ir taip apsaugoti Sąjungos finansinius interesus, valstybės narės turi laisvę pasirinkti taikytinas sankcijas, kurios gali būti administracinės, baudžiamosios arba šių sankcijų rūšių kombinacija. Vis dėlto baudžiamosios sankcijos gali būti būtinos siekiant veiksmingai ir atgrasančiai kovoti su tam tikrais stambaus PVM sukčiavimo atvejais, kaip reikalaujama 1995 m. liepos 26 d. Briuselyje pasirašytos Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos, parengtos vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu [70], 2 straipsnio 1 dalyje, siejamoje su jos 1 straipsnio 1 dalimi. Valstybės narės taip pat turi užtikrinti, kad nacionalinėje teisėje nustatytos baudžiamojo proceso taisyklės leistų veiksmingai nubausti už nusikalstamas veikas, susijusias su tokiais veiksmais. Šiomis aplinkybėmis pirmiausia nacionalinis teisės aktų leidėjas turi imtis būtinų priemonių. Prireikus jis turi pakeisti savo teisės aktus ir garantuoti, kad procesinės nuostatos, taikomos baudžiamajam persekiojimui už nusikaltimus Sąjungos finansiniams interesams, nebūtų suformuluotos taip, kad dėl su jomis susijusių priežasčių nuolat kiltų pavojus, jog už veiksmus, sudarančius tokius nusikaltimus, nebus baudžiama, ir užtikrinti kaltinamųjų pagrindinių teisių apsaugą [71].

59. Ketvirta, nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į konkrečias pagrindinės bylos aplinkybes, turi patikrinti, ar pagal atsakomybę reglamentuojančias Bulgarijos nuostatas nustatyti apribojimai nėra akivaizdžiai neproporcingi siekiamam tikslui [72], galima pažymėti, kad iš esmės administracinių ar baudžiamųjų sankcijų už prievolių deklaruoti PVM pažeidimą taikymu užtikrinamas šios srities teisės aktų laikymasis, todėl jis yra tinkamas šiuo atžvilgiu siekiamam tikslui įgyvendinti [73].

60. Pagal nagrinėjamas nuostatas, priimdamas sprendimą dėl piniginės baudos skyrimo juridiniam asmeniui, pirmosios instancijos teismas siekia užtikrinti, kad nusikalstamų veikų mokesčių srityje nustatymo ir nubaudimo už jas procedūra vyktų greitai bei remiantis pagrįsta faktinių aplinkybių, kuriomis kaltinama [74], inkriminavimo ir jų priskyrimo juridiniam asmeniui bei turinčiam teisę priimti sprendimu jo vardu fiziniam asmeniui tikimybe. Pastarasis tiesiogiai kaltinamas dėl jo nusikalstamų veiksmų, o tai užkerta kelią bet kokiam atsakomybės panaikinimui; jis žino, kad dėl jo elgesio juridinis asmuo bus persekiojamas ir jam už šį elgesį bus skirtos baudžiamojo pobūdžio sankcijos. Galimybė skirti juridiniam asmeniui sankcijas ankstyvame proceso etape sumažina nebaudžiamumo riziką; ji, be kita ko, gali būti susijusi su apgaulingu nemokumo planavimu. Tai leidžia daryti bendrovei spaudimą, siekiant priversti ją vykdyti savo mokestines prievoles. Taigi, manau, kad nagrinėjami nacionalinės teisės aktai gali būti laikomi veiksminga PVM mokėti turinčių įmonių daromų nusikaltimų prevencijos ir nubaudimo už jas priemone. Ši priemonė juo labiau reikalinga tada, kai apmokestinimo sistema grindžiama apmokestinamųjų asmenų teikiama informacija.

[69] 2019 m. sausio 17 d. Sprendimas *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 25 ir 26 punktai).

[70] OL C 316, 1995, p. 49; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 8 t., p. 57.

[71] Šiuo klausimu žr. 2019 m. sausio 17 d. Sprendimą *Dzivev ir kt.* (C-310/16, EU:C:2019:30, 27, 29 ir 31 punktai).

[72] Šiuo klausimu žr. 2012 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 59 punktas).

[73] Pagal analogiją žr. 2021 m. spalio 14 d. Sprendimą *Landespolizeidirektion Steiermark (Lošimo automatai)* (C-231/20, EU:C:2021:845, 44 punktas).

[74] Nemanau, kad sukčiavimo PVM, susijusio su juridinio asmens vadovės ir atstovės pareigų deklaruoti šį mokestį nevykdymu, įrodymas kelia didelių įrodinėjimo sunkumų.

61. Be to, nemanau, kad yra kokia nors švelnesnė, nei ši, priemonė, kuria kovos su sukčiavimu PVM tikslai būtų pasiekti lygiai taip pat veiksmingai [75]. Šiuo atžvilgiu reikia pažymėti, kad, mano nuomone, pagal ankstesnę ZANN redakciją, pagal kurią sankcija juridiniam asmeniui gali būti skirta tik įsiteisėjus apkaltinamajam nuosprendžiui dėl fizinio asmens, turinčio teisę priimti sprendimus jo vardu, nesuteikiamos tokios pačios veiksmingumo garantijos, kiek tai susiję su nebaudžiamumo rizikos prevencija ir būtinybe kuo greičiau nubausti už sunkų ekonominį nusikaltimą, dėl kurio pažeidžiamas ne tik viešasis interesas, bet ir konkuruojančių įmonių, kurios laikosi mokesčių teisės aktų, interesai.

62. Galiausiai procesinių teisės nuostatų, pagal kurias pirmasis procesas vyksta dvejuose teismuose ir numatyta apskundimo galimybė [76], trūkumai nėra akivaizdžiai neproporcingi siekiamiems tikslams, su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikrins du elementus.

63. Pirma, neginčijama, kad jei bylą nagrinėjantis teismas mano, kad juridinio asmens pateiktas prašymas atnaujinti procesą yra pagrįstas, jis panaikina sprendimą skirti sankciją ir perduoda bylą nagrinėti iš naujo [77]. Dėl šio prašymo automatiškai nesustabdomas tokio sprendimo vykdymas, o pateiktame nacionalinės teisės aktų aprašyme nenurodoma, koks yra galimų vykdymo priemonių ir galimo skirtos baudos grąžinimo likimas panaikinus sprendimą dėl sankcijos, o tai, mano nuomone, būtina. Norėčiau priminti, kad Teisingumo Teismas, nagrinėdamas panašų klausimą, nusprendė, jog valstybės narės iš esmės privalo grąžinti mokesčius, surinktus pažeidžiant Sąjungos teisę, ir kad prašymas grąžinti nepagrįstai sumokėtą PVM yra susijęs su teise į nepagrįstai sumokėtų sumų grąžinimą, kuria siekiama pašalinti mokesčio nesuderinamumo su Sąjungos teise pasekmes ir neutralizuoti ekonominę naštą, nepagrįstai perkeltą ūkio subjektui, kuriam ji galiausiai iš tikrųjų teko [78]. Be to, PVM permokos grąžinimo tvarka turi leisti apmokestinamajam asmeniui protingomis sąlygomis susigrąžinti visą dėl PVM permokos atsiradusį mokesčio kreditą, o tai reiškia, kad permoka turi būti sugrąžinta per protingą laikotarpį pinigais arba kitu atitinkamu būdu ir kad pasirinkta grąžinimo forma bet kuriuo atveju neturi sukelti finansinės rizikos apmokestinamajam asmeniui [79].

64. Antra, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad iki prašymo atnaujinti procesą pateikimo nubaustas juridinis asmuo negali prieštarauti rimtų pasekmių jo finansinei būklei, įskaitant bankroto riziką, keliančio sprendimo priverstiniam vykdymui. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, mano nuomone, turi patikrinti, ar pagal nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus leidžiama arba nesudaromos kliūtys

[75] Šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 27 d. Sprendimą *Puškár* (C-73/16, EU:C:2017:725, 68 punktas).

[76] Šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 27 d. Sprendimą *Puškár* (C-73/16, EU:C:2017:725, 69 punktas). Kitaip tariant, kylantys nepatogumai neturi būti neproporcingi, palyginti su siekiamais tikslais.

[77] Nutraukus fizinio asmens persekiojimą arba išteisinus jį gali kilti klausimas, koks yra tikslas ir kokia yra prasmė iš naujo nagrinėti bylą dėl juridinio asmens atsakomybės pagal į sistemą, grindžiamą fizinio asmens tariamai padarytos nusikalstamos veikos inkriminavimu juridiniam asmeniui ir kelių atsakomybės rūšių taikymu; pagal ją vien juridinį asmenį už jo atstovo padarytą nusikalstamą veiką draudžiama patraukti baudžiamojon atsakomybėn neištyrus ir neįrodžius pastarojo kaltės.

[78] 2022 m. vasario 24 d. Sprendimas *SC Cridar Cons* (C-582/20, EU:C:2022:114, 55 punktas). Be to, vertindamas protingas ribas, kurių neviršydamos valstybės gali vykdyti sprendimą dėl papildomų mokesčių, kol nėra išnagrinėtas skundas dėl tokių papildomų mokesčių, Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad turi būti atsižvelgta į galimybę grįžti į ankstesnę teisinę padėtį, jei toks skundas būtų patenkintas, taigi ir į galimybę grąžinti bet kokią apmokestinamojo asmens nepagrįstai sumokėtą sumą (taip pat žr. 2002 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimo *Janosevic prieš Švediją*, CE:ECHR:2002:0723JUD003461997, 105–109 punktus).

[79] Šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 6 d. Sprendimą *Glencore Agriculture Hungary* (C-254/16, EU:C:2017:522, 20 punktas).

taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pavyzdžiui, sustabdyti priverstinio vykdymo procedūrą, išimtiniais atvejais, kai tai reikia padaryti dėl situacijos skubos [80], arba, kitaip tariant, siekiant užkirsti kelią nepataisomiems padariniams.

65. Atsižvelgdamas į šias dvi išlygas, manau, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose įtvirtintos prezumpcijos neviršija protingų ribų, kaip to reikalauja Teisingumo Teismas.

C. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

66. Atsižvelgiant į pirminę išvadą, kad Pamatinis sprendimas 2005/212 netaikomas, ir į siūlomo atsakymo į pirmąjį prejudicinį klausimą turinį, antrasis prejudicinis klausimas, mano nuomone, turi būti performuluotas taip, kad jame prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar pagal Chartijos 49 straipsnį draudžiamas toks teisės aktas, koks nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriame numatyta, kad juridiniam asmeniui skiriama piniginė bauda turi būti bent jau ne mažesnė nei neteisėtai gauta nauda.

67. Šiuo atžvilgiu reikia priminti, kad sankcijos griežtumas turi atitikti atitinkamos nusikalstamos veikos sunkumą; šis reikalavimas kyla iš Chartijos 52 straipsnio 1 dalies ir 49 straipsnio 3 dalyje nustatyto bausmių proporcingumo principo. Šis principas taikomas nustatant taisykles dėl baudų griežtumo ir vertinant aspektus, į kuriuos galima atsižvelgti nustatant jas. Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos taip pat matyti, kad pagal nacionalinės teisės aktus leidžiamos administracinės ar baudžiamosios priemonės neturi peržengti to, kas būtina šių teisės aktų teisėtiems tikslams pasiekti [81]. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti, ar sankcijos dydis neviršija to, kas būtina pirmesniame šio sprendimo punkte nurodytiems tikslams pasiekti, reikia atkreipti šio teismo dėmesį į tam tikrus pagrindinės bylos aspektus, kurie jam leistų nustatyti, ar paskirta sankcija atitinka proporcingumo principą [82].

68. Kaip jau buvo nurodyta, pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų teisėtas tikslas – nubausti už mokesčių sukčiavimą, šiuo atveju už tai, kad ZK, sukčiavo apskaičiuojant ir sumokant bendrovės *Delta Stroy*, kurios vadovė ir atstovė ji yra, PVM, dėl to ši bendrovė gavo 11 388,98 BGN dydžio naudą. Kiek tai susiję su piniginės baudos dydžio nustatymo tvarka, reikia pažymėti, kad šiuose teisės aktuose numatyta teismo galimybė skirti bendrovei „iki 1 000 000 BGN, bet ne mažesnę kaip gautos naudos dydžio“ baudą. Taigi, pagal šią nuostatą neviršijant ribų galima skirti įvairių dydžių baudas; intervalas apima viršutinę arba maksimalią bausmės ribą, išreikštą vienkartine suma, ir apatinę arba minimalią ribą, automatiškai atkartojančią neteisėtai gautą naudą atitinkančią sumą, o teisėjas, priimantis sprendimą nuteisti persekiojamą juridinį asmenį, privalo paisyti šių dydžių. Šiomis aplinkybėmis galima manyti, kad pagal nagrinėjamus teisės aktus teismui paliekama galimybė pasirinkti sankciją neviršijant numatytų ribų ir atsižvelgiant į pažeidimo sunkumą ir pažeidėjo situaciją.

[80] Šiuo klausimu žr. 2010 m. kovo 18 d. Sprendimą *Alassini ir kt.* (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 67 punktas); 2017 m. birželio 14 d. Sprendimą *Menini ir Rampanelli* (C-75/16, EU:C:2017:457, 61 punktas) ir 2017 m. rugsėjo 27 d. Sprendimą *Puškár* (C-73/16, EU:C:2017:725, 70 ir 71 punktai). Tuose sprendimuose Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal veiksmingos teisminės gynybos principą, dar kartą patvirtintą Chartijos 47 straipsnyje, nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teisminės gynybos priemonių taikymas siejamas su išankstinių neteisminio taikinimo ir tarpininkavimo procedūrų įgyvendinimu arba su pareiga išnaudoti turimas administracines teisių gynimo priemones, be kita ko, su išlyga, kad dėl tokių procedūrų nevėluojama imtis teisminės gynybos priemonių, o laikinąsias apsaugos priemones galima taikyti išimtiniais atvejais, kai tai reikia padaryti dėl situacijos skubos.

[81] 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *ECOTEX BULGARIA* (C-544/19, EU:C:2021:803, 97–99 punktai).

[82] 2021 m. balandžio 15 d. Sprendimas *Grupa Warzywna* (C-935/19, EU:C:2021:287, 28 punktas).

69. Vis dėlto, ar vien tik minimalios bausmės buvimas pateisina išvadą, kad neatsižvelgta į būtinybę individualizuoti bausmę, kaip to reikalaujama pagal proporcingumo principą? Reikia pažymėti, kad, kiek tai susiję su administracine sankcija, skiriama nustačius per didelę PVM permoką, buvo konstatuota, jog ji neproporcinga, nes jos minimalus dydis negali būti sumažintas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes [83]. Neteisėtų azartinių lošimų siūlymų žaisti lošimo automatais srityje Teisingumo Teismas yra nustatęs, kad minimalios baudos už kiekvieną be leidimo naudojamą lošimo automatą skyrimas pats savaime neatrodo neproporcingas, atsižvelgiant į nagrinėjamų pažeidimų sunkumą. Vis dėlto „dėl šios minimalios baudos dydžio“ jis pridūrė, kad siekdamas įvertinti, ar ji proporcinga, nacionalinis teismas turi atsižvelgti į baudos, kuri gali būti skirta, dydžio ir ekonominės naudos, gautos dėl padaryto pažeidimo, santykį, siekiant atgrasyti pažeidėjus nuo tokio pažeidimo darymo; kartu jis turi atsižvelgti į visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes ir įsitikinti, kad taip nustatytas minimalus baudos dydis nėra neproporcingas, palyginti su šia nauda [84].

70. Manau, jog svarbu pabrėžti, kad šie sprendimai ir išvados yra priimti atsižvelgus į konkrečias atitinkamų bylų aplinkybes, o pastarosios aiškiai skiriasi nuo šios bylos, kurioje nagrinėjamas prievolių deklaruoti PVM pažeidimas, aplinkybių. Be to, gali atrodyti paradoksalu, ar net prieštaringa, viena vertus, pripažinti, kad sankcijų sistema, apimanti minimalią baudą, kuri iš principo varžo teismą šiam nustatant baudos dydį, yra proporcinga, o, kita vertus, prašyti teismo nukrypti nuo šios sistemos atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes.

71. Galiausiai norėčiau pabrėžti, kad Teisingumo Teismas yra bendrai nurodęs, kad sankcijų griežtumas turi atitikti pažeidimų, už kuriuos jos skiriamos, sunkumą, ir visų pirma užtikrinti realų atgrasomąjį poveikį [85], o tai reiškia, kad reikia atsižvelgti į dėl neteisėto elgesio gautą ekonominę naudą [86]. Šiomis aplinkybėmis ir atsižvelgiant į svarbą, kuri, siekiant įgyvendinti tikslą surinkti visą PVM, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje priskiriama kovai su nusikalstamomis veikomis PVM srityje [87], neatrodo, kad minimalios šios rūšies bausmės, t. y. baudos [88], ribos, kuri atitinka galimą arba tikrąją neteisėtai gautą ekonominę naudą, buvimas, viršija tai, kas būtina šiam tikslui pasiekti.

[83] 2021 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Grupa Warzywna* (C-935/19, EU:C:2021:287, 37 punktas ir rezoliucinė dalis) Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši sankcija vienodai taikoma tiek tokiu atveju, kai netikslumą lemia sandorio šalių klaida, padaryta vertinant jo apmokestinamąjį pobūdį, kuriai nebūdingi sukčiavimo požymiai ir dėl kurios valstybės iždas neprarado jokių mokestinių pajamų, tiek tokiu atveju, kai tokių ypatingų aplinkybių nėra.

[84] 2021 m. spalio 14 d. Sprendimas *Landespolizeidirektion Steiermark (Lošimų automatai)* (C-231/20, EU:C:2021:845, 46 ir 47 punktai).

[85] Šiuo klausimu žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą *ECOTEX BULGARIA* (C-544/19, EU:C:2021:803, 100 punktas), primenant, kad atgrasomųjų priemonių poreikis aiškiai numatytas SESV 325 straipsnyje.

[86] 2022 m. vasario 24 d. Sprendime *Agenzia delle dogane e dei monopoli ir Ministero dell'Economia e delle Finanze* (C-452/20, EU:C:2022:111), Teisingumo Teismas nusprendė, kad neatrodo, jog tokia sankcijų sistema, pagal kurią, *siekiant užkirsti kelią tam, kad ekonominės naudos gautų pažeidėjai*, pažeidę draudimą parduoti tabako gaminius nepilnamečiams, ir atgrasyti juos nuo šio draudimo pažeidimo, numatyta skirti kelias sankcijas, t. y. baudą ir prekybos vietos veiklos licencijos galiojimo sustabdymą, viršija tai, kas būtina siekiant įgyvendinti tikslą apsaugoti žmonių sveikatą ir sumažinti, be kita ko, rūkymo plitimą tarp jaunų žmonių.

[87] 2018 m. kovo 20 d. Sprendimas *Menci* (C-524/15, EU:C:2018:197, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[88] Tai netaikoma laisvės atėmimo bausmėms.

V. Išvada

72. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Okrazhen sad – Burgas* (Burgaso apygardos teismas, Bulgarija) pateiktus prejudicinius klausimus:

1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47–49 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiamos valstybės narės teisės normos, pagal kurias, siekiant kovoti su mokesčių sukčiavimu, taikoma nusikalstamos veikos, kurią juridinio asmens naudai tariamai padarė turintis teisę priimti sprendimus jo vardu fizinis asmuo, inkriminavimo šiam juridiniam asmeniui prezumpcija ir jam skiriama piniginė bauda, bet numatyta pastarojo teisė paneigti šias prezumpcijas apskundžiant teisme sprendimą skirti baudą, su sąlyga, kad konkreti šios apskundimo galimybės įgyvendinimo tvarka neturi daryti neproporcingo poveikio teisei į veiksmingą teisminę gynybą ir teisės į gynybą užtikrinimui.

2. Pagrindinių teisių chartijos 49 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamos valstybės narės teisės normos, pagal kurias už apmokestinamojo asmens prievolės deklaruoti PVM pažeidimą numatyta sankcijų sistema, pagal kurią gali būti skiriama minimali bauda, kurios dydis atitinka neteisėtai gautos arba įmanomos gauti ekonominės naudos dydį, su sąlyga, kad tokiais teisės aktais užtikrinamas kovos su mokesčių sukčiavimu tikslo įgyvendinimas ir jie neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti.